

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Spomenu dr. L. pl. Hasnerja.

Es hat ein Staat, welcher seine Verfassung wesentlich geändert hat, auch sein Erziehungssystem umgestaltet.
Zachariä.

Moja prva misel je bila, ko sem postal naučni minister, da se mora avstrijsko šolstvo preustrojiti, in sicer od temelja naprej. Temelj tega šolstva, naša ljudska šola, je bila najbolj potrebna reforme. Tu je bilo treba pravzaprav ustvariti šele vse ono, kar so druge države že davno imele. In pričel sem takoj delati. Moj referent v ljudskošolskih zadevah, sekijski šef Hermann, je bil izvrsten poznavatelj ljudskega šolstva. Ker pa nisva bila — namreč jaz in Glaser — nikaka prava strokovnjaka na tem polju, je treba bilo poiskati uporabno moč, ki naj bi pomagala pri tem težavnem delu. Slučaj je pač hotel, da je sedel v tedanjem naučnem odseku mož, ki je poznal prav temeljito ne le domače, to je avstrijsko šolstvo, temveč tudi šolstvo tujih držav, mož ki je bil pravi vsežak v postavovanstvu šolstva sploh, posebno ljudskošolskega — vsega kulturnega sveta, namreč profesor na politehniku Adolf Beer. In tega moža smo povabili v svoj delokrog. Z nenavadno ljubeznijo do stvari same, smo se polotili težkega in zamotanega dela in po preteku enega leta smo sestavili zakon, ki smo ga lahko imenovali dobrega. Osemletna šolska doba, interkonfesionalno-t šole z verskim poukom in državno nadzorstvo: to so bile glavne točke tega zakona, ki so imele pač mnogo zagovornikov, a tudi mnogo nasprotnikov. Zakon je prišel v pretres ministrskega sveta. Ker je bil tedanji ministrski svet tako preobložen z delom, da ni bilo misliti, da se ves zakon, ki je obsegal 78 paragrafov predela v plenumu v pravem času, se je načrt izročil trojici, obstoječi iz mož Herbst, Brestla in mene — v pretres. Delo je šlo hitro izpod rok. V najkrajšem času smo predložili zakon v predsankcijo cesarju, ki je zakon odobril ter

dovolil, da ga predložimo državni zbornici. Čas, ko sem zakon predložil državnemu zboru, se mi je zdel tako ugoden, da nisem prav nič obupaval, da bi bil zakon zavržen, zakaj teren je bil temeljito pripravljen. In nisem se varal. Državnozborna komisija, ki je zakon pretresala, preden je prišel pred forum državne zbornice, mi ni delala nikakih težkoč, akoravno mu je preiskala do dobra srce in obisti. Mučno in utrudljivo je bilo moje stališče, ves zakon že v tretje predelati in zagovarjati. A šlo je! Zakon je prišel pred državni zbor, ki ga je obdelal v dveh dolgih generalnih debatah. Desnica ga je obsula s pravo ploho raznih napadov. Dva dni sem poslušal govore raznih govornikov in pazljivo notiral važnejše točke, čeravno sem imel hude bolečine ravno tedaj v nogah. Slednjič sem prišel vendar do besede. V petetrtturnem govoru sem zagovarjal po svoji najboljši volji ta zakon, hvalil njegove vrline in zavračal vse napade nasprotnikov. Že med govorom sem žel navdušeno odobravanje. Ko sem pa končal, je nastalo po dvorani tako ploskanje — pridružila se je tudi galerija — kakor bi se bil svet podiral poslanci so hiteli v trumah k meni osebno mi čestitati in takega navdušenja nisem videl ne prej in ne pozneje v državni zbornici kakor oni dan. Ko se je poleg vihar navdušenja, je vstal med splošno napetostjo gornjeavstrijski poslanec dr. Riehl in predlagal, da sprejme državni zbor ves zakon „en blok“. In zgodilo se je. To mi je bilo sijajno zadoščenje, zakaj s tem dejanjem je bil sprejet zakon, obstoječ iz 78 paragrafov brez specialne debate, kjer bi bil moral opetovano poseči po besedi, a utrujen sem bil že do skrajnosti. Bil sem prost in dosegel sem sijajno zmago. Pač je moral zakon še pred gosposko zbornico. Moje stališče v tem zastopstvu ni bilo ravno lahko, a vendar tudi tako težavno ne, da bi bil obupal. Zakon je obveljal tudi tu, tako je dobil ta zakon dne 14. maja 1869 najvišjo sankcijo...

(Iz „Hasners Denkwürdigkeiten“.)

* * *

Preidem k tretji kategoriji ugovorov, namreč k onim, ki trdijo, da je zakon navdahnjen nevarnega idealizma.

Gospoda moja! Pač se niso otroci do sedaj preveč učili, menim pa tudi, da se i v prihodnosti ne bodo preveč učili. (Veselost.) Ne straši me niti to. Ideal mora imeti tako posameznik, imeti ga mora tudi postava, in vedno je dobro, stremiti po tem idealu. Ako ga ne dosežemo, se mu pač približujemo; a če mu tudi ne pridemo blizu, vendar nas to hrepenenje — ta ideal doseči ali se mu vsaj približati — krepi in s tem dosežemo mnogo, prav mnogo.

Ta zakon ima pa tudi to prednost, da se lahko postopa po raznih naših deželah, ki imajo vendar toliko različnosti, enotneje in samostojneje. Odkritosrčno izjavljam, da imam o mnenju avstrijskih narodov veliko boljše mnenje, kakor pa je mnenje onih, ki zakonu tu nasprotujejo. Prepričan sem, da ne bodo avstrijski narodi te koncesije porabljali; mogoče je, ta ideal doseči tudi z naporom. Nikakor ne smemo puške v koruzo vreči in reči: Nimamo dovolj moči, da dosežemo dobro ljudsko šolo. Ako pa nimamo dobre ljudske šole, ne postanemo nikdar močni. In v takem obupanju ne pridemo dalje. Svoje moči moramo zbrati in navdajati nas mora zavest, da je ravno ljudska šola — in tu sem popolnoma drugačnega prepričanja kakor poslanec dr. Jäger — četudi na edino odločujoče moment, vendar pa dokaz važen, odločujoče moment na gospodarskem in kulturnem polju: zakaj ljudska šola ne pespešuje le duševnega razvoja narodov, temveč jih tudi uporabljaja, si izboljševati svoj ekonomični položaj, da dobe moč nositi teže državnih potreb. Ljudska šola ni odločilna le na bojnem polju, odločilna je tudi na polju, ki ga obdeluje kmet. (Odobranje.) Tega dejstva ne more nihče zanikati in ravno zaradi tega morajo dobiti dobre šole najubožnejše dežele. (Odobranje.) Prepričan sem, da bodo te dežele storile vse, ki si bodo smatrale kakor častno zadevo, da

dobe dobro šolstvo, da si izpopolnijo to, kar imajo že druge dežele.

V tem prepričanju, da je visoka zbornica ravno takega mnenja o ljudskem šolstvu, o njeni veliki nalogi, da bo odklonila predlog, ki bi dovedel vladu v čudni položaj, da bi morala čuti očitanja, da je izdelala zakon, ki ga je javnost vendar pozdravila z navdušenjem, zrel edino le za — koš. Upam, da ne bode vladni naloge, da predloži zbornici nov zakon — v pohabljeni obliki; vladna bi tega ne smatrala ne sebi v čast, ne v dolžnost.

(Govoril 23. aprila 1869 v državni zbornici povodom glavne razprave o šol. zakonu.)

* * *

Dr. Leopold pl. Hasner se je rodil 15. marca 1818 v Pragi, bil promoviran doktorjem prava l. 1842. ter je bil uradnik v dvorni kameri in urednik lista „Prager-Zeitung“. L. 1849. je postal izredni profesor pravnega modroslovja, l. 1851. pa redni profesor narodne ekonomije. L. 1862. je bil voljen deželnim in državnim poslancem za Prago, l. 1865. je bil imenovan vseučiliškim profesorjem političkih ved. A že 5. maja l. 1867. ga je poklical vladar v gosposko zbornico in je bil od 30. decembra l. 1867. do 2. februarja leta 1870. naučni minister, a do 4. aprila 1870 je bil ministrski predsednik. L. 1869. je bil odlikovan z redom železne krone II. reda, l. 1870. je postal tajni svetnik. 26. junija 1869 ga je mestni zastop dunajski imenoval častnim meščanom. Njegov zadnji govor je bil l. 1882. v gosposki zbornici, ko je branil svoj šol. zakon. Zadnja leta svojega življenja se je otegnil popolnoma političnemu življenju ter je umrl 5. maja 1891 v Išli.

Dr. L. pl. Hasner je bil tudi jako delaven na pisateljskem polju. Navajati podrobno njegove spise bi bilo odveč.

Njegov spomin ostane zapisan z zlatimi črkami ne le v zgodovini avstrijskega šolstva sploh, ostane večno začrtan v srcih vsega naprednega avstrijskega učiteljstva. △

LISTEK.

Vojvodina Kranjska.

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom. Sestavil in narisal Fran Marolt, učitelj na III. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani. Izdaja B: Priročno učilo za učence. Cena 1 K.

Tako je naslov manjši izdaji zemljepisnih nariskov trudoljubivega tovariša Fr. Marolta, že dobro znanega po večji izdaji zemljepisnih nariskov Kranjske, ki je izšla l. 1907. in ki je namenjena kot razredno učilo.

Ta manjša izdaja je namenjena kot priročno učilo učencem 4. šolskega leta. Tovarish Marolt je s tem delom zadel v črno, zakaj s skiciranjem obravnavanega zemljepisnega učiva na šolski deski, s prehodom na večji obris, ki ga bo učitelj obesil na steno in s čigar pomočjo bo utrjeval učilo ter slednjič s prehodom na tiskani zemljevid učivo le še ni toliko

utrjeno; da bi ga učenci ne pozabili. Treba je ponavljanja tudi doma.

In prav s tem Maroltovim najnovejšim delom, ki ga je c. kr. dež. šol. svet z razpisom z dne 28. januarja 1908, št. 463, kot učilo odobril in z razpisom z dne 28. aprila 1909, št. 2430, šolskim vodstvom in krajnim šolskim svetom priporočil v objavo učencem — je vsem zgoraj navedenim zahtevam ustrezno. Zakaj poleg priročnega zemljevida bodo imeli učenci obravnavano učivo pregledno urejeno, predmete pa vzporedno z besedilom označene na tem manjšem narisku.

Naslovna stran tega dela priča, da je tov. Marolt mislil učencem, ki se jim podajajo tudi kratke zgodovinske črtice iz domače zgodovine podpreti spomin na zgodovinsko učivo.

Zanimala bo učenca slika gradu Kamena, ki je o njem čul; radovedno bo zrl kip rimskega dostojanstvenika, ki ga je videl že v Rudolfinumu; pogled na Blejsko jezero z otokom in gradom ga povede v našo lepo Gorenjsko, grozdje s steklenico vina ga spominja Dolenjskega, ki je o njem čul toliko zanimi-

vega posebno še ob trgatvi, in slednjič ga Ribničan z rešeti spomni obrtnega trga Ribnice, suhe robe in drugih znamenitosti živahnega ribniškega ljudstva.

Tolmač zemljepisnih znamenj, ki si jih učenci izpočetka najtežje zapomnijo, je prva stran te priročne knjižice.

Mesta, trgi, vasi in kraji sploh so razvrščeni po številu prebivalcev, ne oziraje se na zgodovino. V podrobnejšo razvrstitev glede gostote prebivalstva se knjiga ne spušča, kar na tej stopnji pač tudi ne kaže.

Od notranjih strani nam nudi leva urejeno razvrščeno učivo, a desna dotični zemljepisni naris.

Ker je učivo na narisu označeno le s kraticami, obrisi niso prenapolnjeni, zato razvidni. Pa še drugo dobro je ob teh kraticah. Učenci morejo s pomočjo besedila na levi vse predmete na narisu iskati in tem načinom učivo ponavljati, kar jim vsekakor pridi.

Ugaja nam prazen prostor na desni besedila, ki ga bodo učenci za morebitne krajevne opazke in beležke s pridom tabili; ta-

kisto se nam zdi dobra uredba zemljepisnih potovanj, ki vsa vodijo v središče dežele — belo Ljubljano in ki niso imenovane, ampak označene zaporedno. Posamezne šole pa jih lahko imenujejo po svoje.

Podatki visotin gora (v okroglih številih), kratke opazke zgodovinske ali splošno-kulturne, gospodarske vsebine pri znamenitih krajih in končno dodana občila, vse to bo gotovo z zanimanjem in s pridom uporabljala radoučna deca.

Nariski so risani v enotnem merilu 1:35.000 (1 cm = 3½ km).

Doslej so učenci risali posamezne izlete v zvezke ali na liste. Na tej stopnji je pač tako risanje brez haska, zakaj od učencev na tej stopnji ni moči kaj dobrega zahtevati. — Prerisovali pa bodo učenci lahko iz te knjižice posamezne izlete v večjem merilu, kar bo utrjevalo poznavanje zemljepisnih znamenj in vadilo čitanje merila.

Izbor učiva se — izvzemši neznatnih prememb z ozirom na razno ležeče kranjske šole — naslanja doslovno na podrobni učni